

**Вотінова О. С., Стрельнік С. В.**, бакалаври групи МЕНбд-41  
Науковий керівник: Вороніна В. Л., к.е.н., доцент, доцент кафедри  
менеджменту  
*Полтавська державна аграрна академія*  
*м. Полтава*

## **ОЦІНКА ПОТОЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЗАБРУДНЕННЯ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ**

Ситуація, що склалася в Україні у сфері поводження з відходами є вкрай незадовільною та досягла своєї критичної точки. Зокрема це стосується сфери забезпечення їх збирання, перероблення та утилізації, а також залучення у господарський обіг. Негативним показником для українців є те, що наша держава є європейським лідером за кількістю відходів на душу населення. Дана проблема наразі дуже актуальна і вимагає якнайшвидшого вирішення.

Питання відвернення глобальної екологічної кризи об'єднують всі наукові знання та галузі практичної діяльності на єдиній науковій основі. Дослідженнями в цій області займаються ряд вітчизняних і зарубіжних вчених: Э. Байер, Г. Сапожнікова, У. Рис, С.С. Юфіт, П. Коннетт, Р. Мюррей, В. Доскіч, Т. Харченко, Ю. Сагайдак, Ю. Кутовая та ін.

В Україні діє Закон «Про відходи», в якому зазначені загальні аспекти поводження з відходами та визначено правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов'язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, сортуванням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини на території України [7]. Проте, на жаль, Закон не діє в повній мірі.

Встановлено, що в даний час забруднення навколишнього середовища промисловими відходами і побутовим сміттям збільшується швидше, ніж населення планети. Щороку кількість відходів на душу населення зростає на 4-6%, тобто в 3 рази швидше, ніж приростає саме населення світу [4].

В Україні щорічно утворюється 35 млн. м<sup>3</sup> побутових відходів, тобто близько 0,8 м<sup>3</sup> на одного жителя. Ці відходи складаються на звалищах, що складає понад 7 тис. га землі. Загальна площа звалищ становить майже 5% території країни, що порівняно з розмірами Чернівецької області. За підрахунками екологів, Україна накопичила 54 млрд. м<sup>3</sup> відходів; щороку сміттєві полігони поповнюються приблизно на 15-17 млн. т [2].

Більшість звалищ для сміття не відповідають вимогам щодо забезпечення екологічної безпеки. За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, 4,2% полігонів побутових відходів в Україні переповнені, 16% не відповідають

нормам екологічної безпеки, а 30% потребують паспортизації. Із 770 звалищ – 80% не обладнані системами захисту від забруднення ґрунтів, води і повітря. З кожним роком цей показник стає все гіршим [6].

Тверді побутові відходи (ТПВ) – один з важливих параметрів впливу міста на навколишнє середовище. Якісний і кількісний склад ТПВ постійно змінюється [1, с. 60]. Крім паперу, пластику, металу і харчових відходів в сміття потрапляють і небезпечні речі і речовини: миючі засоби, розчинники, фарби і ліки, акумулятори та батарейки тощо. Харчові відходи розкладаються всього через один-два тижні, але саме вони найбільш шкідливі для людини, оскільки часто стають причиною виникнення і поширення різних інфекцій через гризунів, з пилом і вітром. При їх гнитті відбувається виділення метану, і в повітря летить вся таблиця Менделєєва, включаючи гостро-токсичні речовини. Речовини потрапляють в каналізаційні стоки, розчиняються, потім через ґрунтові і підземні води надходять у водойми.

Найбільший рівень утворення відходів спостерігається у Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській областях (рис. 1).

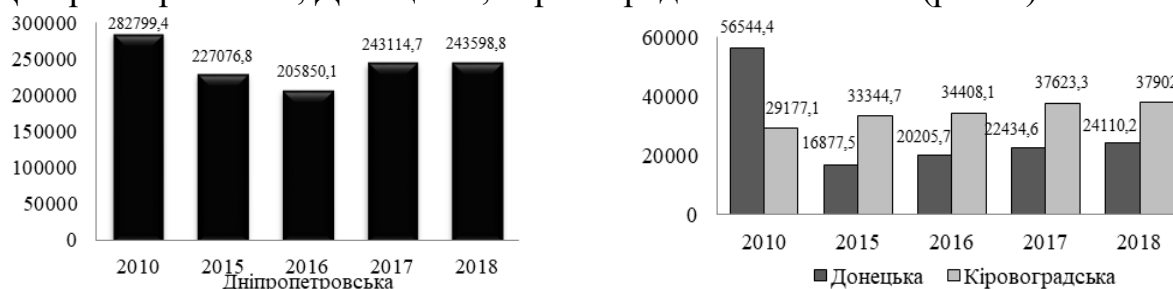


Рис. 1. Динаміка утворення відходів у Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській областях, тис. т [5]

Питомий показник утворення відходів в Україні в середньому знаходиться в межах 8000-9000 кг/рік на душу населення і має тенденцію до зростання [5].

На основі проведеного аналізу нами проведено ранжування областей України за показниками рівня утворення відходів. Для проведення дослідження було використано метод матричного аналізу, що дозволив провести аналіз стану рівня утворення відходів в розрізі окремих складових (табл. 1).

При характеристиці кожного критерію, регіону присвоюється відповідний ранг (від 1 до 24), за показником, який займає область (ранг є вищим за умови нижчого відповідного абсолютного показника). Більша кількість балів забезпечує кращу рейтингову позицію.

В ході формування матриці було використано кілька критеріїв, які були відповідним чином погруповані: утворення відходів за регіонами; утворення відходів I-III класів небезпеки за регіонами; утворення відходів у розрахунок на квадратний кілометр території за регіонами; утворення

відходів у розрахунку на одну особу за регіонами.

Таблиця 1  
Ранжування областей України за рівнем утворення відходів за 2018 р.

Області	Критерії оцінювання/ранг				Зведена рейтингова позиція регіону	
	утворення відходів, всього	утворення відходів I-III класів небезпеки	у розрахунку на 1 км <sup>2</sup> території	у розрахунку на одну особу	бал	позиція
Вінницька	9	20	11	10	50	12
Волинська	19	19	17	17	72	18
Дніпропетровська	1	7	1	1	10	1
Донецька	3	1	3	4	11	2
Житомирська	20	18	22	19	79	21
Закарпатська	24	22	23	24	93	23
Запорізька	5	8	5	5	23	5
Івано-Франківська	8	13	6	8	35	8
Київська	13	16	13	12	54	14
Кіровоградська	2	12	2	2	18	4
Луганська	18	11	21	23	73	19
Львівська	7	14	8	11	40	9
Миколаївська	6	9	9	6	30	6
Одеська	16	17	20	22	75	20
Полтавська	4	3	4	3	14	3
Рівненська	21	6	18	18	63	16
Сумська	15	2	16	13	46	11
Тернопільська	10	10	7	7	34	7
Харківська	11	4	12	16	43	10
Херсонська	22	5	24	20	71	17
Хмельницька	14	15	14	14	57	15
Черкаська	12	21	10	9	52	13
Чернівецька	23	24	15	21	83	22
Чернігівська	17	22	19	15	73	19

В процесі розгляду кожної складової забруднення областей України нами було зроблено аналіз основних груп критеріїв. Це дозволило визначити диференціацію рівнів забруднення відходами регіону загалом.

На фоні регіонального показника суттєво вирізняється Дніпропетровська область, яка відзначається низькою організацією управління відходами. Для більшості областей регіону (Донецька, Полтавська, Запорізька) властива дуже вузька амплітуда сумативних показників, що може бути підтвердженням, що в консолідованому вигляді сфера управління відходами не має суттєвих відмін в цих областях. Домінуючим способом поводження з побутовими відходами залишається їх вивезення та захоронення на полігонах та сміттєзвалищах. Близько 94% відходів потрапляє на полігони та сміттєзвалища (з яких близько 6% є перевантаженими, а 30% – не відповідають нормам екологічної безпеки).

За експертними оцінками більше 99% функціонуючих полігонів не відповідають європейським вимогам. Як правило, внаслідок недостатнього рівня контролю або через відсутність належної системи збирання побутових відходів та перевезення відходів, лише за офіційними даними щорічно утворюється понад 27 тис. несанкціонованих сміттєзвалищ [4].

Неналежним чином проводиться робота з паспортизації, рекультивації та санації сміттєзвалищ. Із загальної кількості сміттєзвалищ, 21% потребують паспортизації.

Значна кількість полігонів й сміттєзвалищ (майже у кожному населеному пункті), що як правило не відповідають екологічним вимогам, а також поширення несанкціонованих звалищ в Україні свідчать про не контрольованість ситуації з захороненням побутових відходів.

В ході дослідження встановлено, що сучасна практика управління побутовими відходами в Україні:

- орієнтована на вивезення та захоронення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах, більшість з яких не відповідають вимогам екологічної безпеки, а також стихійних сміттєзвалищах;

- знаходиться на низькому технологічному рівні;

- обмежена в підходах до прийняття комплексних управлінських рішень;

- має недостатні фінансові ресурси;

- обмежена в досвіді і технічних знаннях щодо інноваційних технологій.

Основними причинами такої ситуації у сфері поводження з побутовими відходами є відсутність та/або недостатній розвиток:

- екологічної свідомості;

- комплексної системи поводження з побутовими відходами;

- професійного кадрового забезпечення;

- взаємодії та співробітництва в системі центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

- державно-приватного партнерства;

- перероблення побутових відходів;

- інституційна неспроможність органів місцевого самоврядування до встановлення економічно необґрунтованих тарифів на вивезення та захоронення побутових відходів.

На сьогодні вкрай необхідним є комплексне переосмислення та ревізія системи поводження з побутовими відходами з метою впровадження на державному рівні іншого підходу до поводження з побутовими відходами, що буде ґрунтуватися на засадах запобігання їх утворенню та орієнтації на їх ресурсоцінність.

Нинішній стан місць поховання відходів диктує необхідність залучення всіх країн нашої планети, наукових досліджень, ділового світу на швидке вирішення проблем переробки та повторного використання всіх

відходів.

Вважаємо, що для зменшення впливу відходів на навколишнє середовище необхідно вдосконалювати законодавчу базу, оновлювати обладнання підприємств, розробляти нові схеми утилізації відходів, вдосконалення відчуття сумлінності громадян нашої держави.

Відповідальна і діюча політика стосовно навколишнього середовища буде можлива лише в тому випадку, якщо мати надійні дані про сучасний стан середовища, обґрунтовані знання про взаємодію важливих екологічних факторів; якщо розробити нові методи зменшення і запобігання забруднення сміттям міста.

### **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:**

1. Гелетуха Г. Г. Оцінка енергетичного потенціалу біомаси в Україні. Відходи сільського господарства та деревна біомаса. *Промышленная теплотехника*. 2010. Т. 32. № 6. С. 58-65.

2. Колтик О. Сміттева революція: як відвернути екологічну катастрофу в Україні. *Українська правда*. 2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/07/3/626665/>

3. Кутовая Ю. Сміття у світі та Україні. URL: <https://sites.google.com/site/smittausvititaukraiени/system/app/pages/sitemap/hierarchy>

4. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року: розпорядження кабінету міністрів України від 8.11.2017 р. № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>

5. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/>

7. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/187/98-%D0%B2%D1%80>